

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Науменко Олександр Олександрович**. 1996 року народження, громадянин України, освіта повна вища. У 2019 році закінчив Полтавський національний педагогічний університет В.Г. Короленко та здобув ступінь магістра за спеціальністю «Філологія», аспірант кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету з 01.09.2022 р. до цього часу, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Менеджмент.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ректора Полтавського державного аграрного університету від 28 травня 2026 року № 204:

Голови разової **САМОЙЛИК Юлія**, доктор економічних наук, спеціалізованої професор, професор кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету;

Рецензентів **ВОРОНЬКО-НЕВІДНИЧА Тетяна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної Полтавського державного аграрного університету;

МИКОЛЕНКО Інна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету.

Офіційних **ОНЕГІНА Вікторія**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри глобальної економіки опонентів Державного біотехнологічного університету;

СТРІЛЕЦЬ Вікторія, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського університету економіки та торгівлі.

на засіданні «31» липня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування **Науменку Олександру Олександровичу** на підставі публічного захисту дисертації «Управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу» за спеціальністю 073 Менеджмент.

Дисертацію виконано у Полтавському державному аграрному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Полтава.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та публічного управління **Медвідь Вікторія Юріївна**.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація написана українською мовою. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів основної частини, висновків, переліку використаних джерел з 182 найменувань, додатків. Основна частина рукопису включає 21 таблицю і 37 рисунків. Повний обсяг дисертації становить 170 сторінок, з них основна частина займає 147 сторінок комп'ютерного тексту.

Дисертація відповідає вимогам п.6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами і доповненнями).

Здобувач має 10 наукових праць, з них 4 наукові праці оприлюднені у фахових наукових виданнях України, 1 - у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Scopus, 1 - розділ у колективній монографії, 4 - тези доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 3,9 д.а. (особисто здобувача – 3,1 д.а.).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті в наукових фахових виданнях України, а також у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз:

1. Таран – Лала О.М., Науменко О.О. Управління екологічною відповідальністю підприємства в умовах сучасності: стратегічні підходи та інструменти. Якість і безпечність продукції у внутрішній та зовнішній торгівлі та торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку та перспективи: колективна монографія / за ред. О.В. Калашник, С.Е. Мороз, І.О. Яснолоб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2023. С.281-310.

2. Taran-Lala O., Kalashnyk, O., Moroz, S., Naumenko O. Analysis and assessment of environmental responsibility management for SMEs in the context of sustainable development BIO Web of Conferences. 2024. 114. 01032. <http://dx.doi.org/10.1051/bioconf/202411401032> (Scopus).

3. Науменко О.О. Стратегічний аналіз малого та середнього підприємництва в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 12. Т. 2 (282/2). С. 74-82. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-74-82>.

4. Медвідь В. Ю., Науменко О.О. Концептуальні підходи до управління соціо-еколого-економічною відповідальністю малого та середнього підприємництва. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2025. № 3 (95). 1 т. С. 162-169. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-3-10841>

5. Медвідь В.Ю., Науменко О.О. Державна політика стимулювання та підтримки соціально-відповідального малого та середнього бізнесу України в

умовах війни. Актуальні проблеми економіки. 2025. № 8 (290). С.257-267. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-290-257-267.

6. Глазов О. М., Науменко О. О. Теоретичні засади формування стейкхолдеро-орієнтованої стратегії соціальної відповідальності в управлінні ІІІ малим та середнім бізнесом. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2025. Том 10. № 3. С. 404 – 407.

Авторське свідоцтво на твір: А. с. № 137928 Україна, Національний орган державної власності Державне підприємство Державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ). Стаття «Концептуальні підходи до управління соціо-еколого-економічною відповідальністю малого та середнього підприємництва» (10 липня 2025 року).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Таран – Лала О., Науменко О., Присяжнюк А. Роль agile -менеджмент у досягненні екологічної відповідальності в підприємницькій діяльності. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали І міжнародної науковопрактичної конференції (м. Полтава, 28 вересня 2023 р.). Полтава: ПДАУ, 2023. С. 149-152. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnyk2809233001.pdf>

2. Науменко О.О. Нормативно-правове регулювання екологічних аспектів для підприємств малого та середнього бізнесу в Україні. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технології та їх правового забезпечення: матеріали Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти (м. Львів, 29-30 травня 2024 р.). Львів: ЛТЕУ, 2024. С. 214-217. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Dosli_dna_Chastyna/Docs/2024_Conf/Studentskii_2024_v_druk_obkl.pdf

3. Медвідь В.Ю., Науменко О.О. Адаптивність та перспективи розвитку малого і середнього підприємництва України в умовах воєнної нестабільності. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент ІХ ХХІ століття: глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 15 травня 2025 р.). Полтава: ПДАУ, 2025. С. 538-541. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/materialyhmnpkmenedzhmenthistolittyaglobalizaciynivyklyky15travnya2025r.pdf>

4. Медвідь В.Ю., Науменко О.О. Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні в умовах переходу від фінансової дестабілізації до моделі соціально-орієнтованого відновлення. Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору: матеріали VIII Міжнародна науково-практичної конференції (м. Полтава, 17 грудня 2025 року). Полтава. 2025. С. 143-146. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/20411/materialykonferenciyi171225_0.pdf.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Воронько-Невіднича Тетяна Вікторівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної Полтавського державного аграрного університету.

1. У дисертаційному дослідженні автор визначає відповідальність через систему формальних і неформальних норм та правил. Такий інституціональний підхід декларується, проте не отримує достатнього розвитку в подальшому викладі, де переважають психологічні та етичні аспекти («усвідомлена та добровільна зобов'язаність»). Бажано було б детальніше розкрити взаємодію формальних інститутів з неформальними практиками у процесі формування відповідальності суб'єктів господарювання.

2. У роботі автор абсолютно виправдано згадує класичний юридичний поділ відповідальності на ретроспективну (негативну) та перспективну (позитивну) форми. Так, якщо ретроспективна відповідальність орієнтована на застосування санкцій чи фіксацію недоліків за вже вчинені дії (що притаманно традиційним бюрократичним моделям), то перспективна відповідальність у сучасних системах менеджменту розглядається як внутрішньо детермінований етико-професійний імператив. Вона виступає драйвером організаційного розвитку та підвищення публічної цінності. У таких умовах вважаємо за необхідне вказати на потребу глибшого розкриття трансформації цього розмежування у сучасних управлінських системах, що дозволило б суттєво посилити теоретико-методологічну базу дисертації у галузі менеджменту.

3. Автор у дисертаційній роботі наводить ґрунтовний огляд еволюції концепцій відповідальності суб'єктів господарювання. Проте, бажано було б чіткіше показати не лише послідовність появи, а й взаємозв'язки та трансформацію ідей між концепціями, що дозволило б сильніше підкреслити еволюційний характер розвитку теорії.

4. Визнаючи високу практичну значущість аналітичного розділу дисертаційної роботи, зокрема детального розгляду галузевих профілів зайнятості та динаміки капітальних інвестицій суб'єктів малого підприємництва, варто зазначити, що цей блок має переважно дескриптивний характер. Для суттєвого посилення авторської концепції асиметричної моделі відповідальності його доцільно було б поглибити шляхом інтеграції екологічно-галузевої декомпозиції та структуризації інвестиційних потоків. Зокрема, доповнення дослідження якісною оцінкою реального екологічного навантаження у ключових секторах малого бізнесу (торгівля, сфера послуг, невелике виробництво) та його зіставлення з наявним рівнем екологічної відповідальності дозволило б чіткіше диференціювати сектори за ступенем деструктивного впливу. Крім того, розкриття внутрішньої структури капіталовкладень з виокремленням цільової частки на енергоефективність, відновлювані джерела енергії та циркулярні практики забезпечило б солідне аналітичне обґрунтування каузальних зв'язків між інвестиційною спроможністю малих підприємств та їхньою готовністю до реальної екологічної модернізації.

Миколенко Інна Григорівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету.

1. У розділі 2.2 при аналізі рівня екологічної відповідальності суб'єктів малого та середнього бізнесу доцільно було б розширити перелік кількісних індикаторів (наприклад, обсяг інвестицій в енергоефективність та рівень впровадження циркулярних практик) та більш детально обґрунтувати їх розрахунок для підвищення об'єктивності оцінки.

2. У підрозділі 3.2 при розробці адаптованих бізнес-моделей (виробничої, клієнтоорієнтованої та мережевої) автору варто було б глибше розглянути механізми їх цифрової трансформації з урахуванням інструментів Дія.Бізнес та можливостей інтеграції з європейськими ESG-платформами.

3. У розділі 3.3 при моделюванні економіко-математичної моделі оптимізації державної фінансової підтримки недостатньо уваги приділено чутливості моделі до змін ключових параметрів (наприклад, воєнних ризиків або коливань бюджетного фінансування), що могло б посилити її прогностичну цінність.

4. У роботі переважно розглядаються підприємства Полтавської області. Було б корисним розширити географію емпіричного дослідження (наприклад, порівняння з іншими регіонами) для підвищення репрезентативності результатів на національному рівні.

Онегіна Вікторія Михайлівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри глобальної економіки Державного біотехнологічного університету.

1. Попри загальну теоретичну цінність 1-ого розділу дисертації, у межах запропонованої авторської структурної моделі дефініції «відповідальність суб'єктів господарювання» простежується певна розмитість меж між її сутнісними компонентами. Зокрема, лінія розмежування між економічною та соціально-економічною складовими відповідальності подекуди є недостатньо чіткою. Зазначений методологічний підхід місцями зумовлює дублювання цих категорій у подальших розділах дослідження, а також призводить до змістового перехрещення між дескрипторами таких понять, як «економічна відповідальність», «соціально-економічна відповідальність» та «стратегічна відповідальність бізнесу». Зокрема, у ряді випадків традиційне трактування економічної відповідальності (яка класично орієнтована на забезпечення операційної ефективності, максимізацію прибутковості та генерування доданої вартості для акціонерів і власників) фактично ототожнюється із соціально-економічною відповідальністю підприємства перед ширшим колом суспільних інститутів. Окрім того, загальна архітектура роботи суттєво виграє від представлення авторської класифікації або суворої супідрядної ієрархії рівнів відповідальності суб'єктів господарювання, де кожна категорія мала б чітко окреслені межі функціонального впливу та специфічні індикатори оцінювання.

2. У межах запропонованої економіко-математичної моделі оптимізації державної фінансової підтримки (формула 3.2) вагові коефіцієнти та функція не

супроводжуються методикою їх емпіричного оцінювання чи калібрування на реальних статистичних даних, що обмежує безпосередню прикладну застосовність моделі на нинішньому етапі.

3. Для інтегрального показника ефективності фінансування відповідального підприємництва (формула 3.3) рекомендований діапазон коефіцієнта реінвестування (1–2 %) наведено без розгорнутого обґрунтування джерела його визначення; крім того, дисертації бракує наскрізного числового прикладу розрахунку цього показника на матеріалах конкретного суб'єкта малого чи середнього бізнесу, що підвищило б наочність запропонованого інструментарію.

4. Автор у р. 3 обґрунтовує виробничу, клієнтоорієнтовану та мережеву бізнес-модель суб'єктів малого та середнього бізнесу, проте не наводить чітких критеріїв чи алгоритму вибору конкретної моделі залежно від галузевої належності, розміру та ресурсної спроможності підприємства, що дещо ускладнює практичне застосування запропонованого інструментарію суб'єктами господарювання з різними вихідними характеристиками.

Стрілець Вікторія Юріївна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського університету економіки та торгівлі.

1. У першому розділі автор ґрунтовно узагальнив генезис концепції відповідальності суб'єктів господарювання та проаналізував закордонний досвід. Водночас бажано було б посилити критичний аналіз сучасних теоретичних підходів (створення спільної цінності, цифрової відповідальності, цифрової етики бізнесу, політичної корпоративної соціальної відповідальності тощо). При чому, бажано було б чіткіше показати їхні сильні сторони, обмеження та особливості застосування до суб'єктів малого та середнього бізнесу в українських умовах функціонування, що дозволило б ще сильніше підкреслити наукову новизну роботи вже на рівні теоретичних засад та обґрунтувати авторський внесок у розвиток понятійно-категоріального апарату.

2. У роботі зроблено вагомий акцент на позитивних аспектах, перевагах та потенціалі запропонованих моделей і механізмів (організаційно-управлінської моделі, бізнес-моделей, економіко-математичної моделі державної підтримки). Водночас недостатньо глибоко розкрито можливі ризики та бар'єри їх практичної реалізації. Зокрема, бажано було б більш детально проаналізувати вплив воєнних загроз і ризиків (руйнування інфраструктури, логістичні проблеми, невизначеність), енергетичної кризи, суттєвої обмеженості бюджетного фінансування в умовах дефіциту державного бюджету, низької екологічної свідомості та мотивації частини суб'єктів малого та середнього бізнесу, а також ризиків формального комплаєнсу замість реальної трансформації бізнес-процесів. Посилення сценарного аналізу, особливо реалістичного та песимістичного сценарію, із чітким описом критичних ризиків, порогових значень та антикризових заходів, дозволило б підвищити практичну цінність роботи та забезпечити стійкість запропонованих рекомендацій у реальних умовах невизначеності.

3. Автор активно застосовує сучасний методичний інструментарій, зокрема методи системного аналізу, порівняльно-статистичного аналізу, економіко-математичне моделювання, соціологічне опитування та канву бізнес-моделі, що дозволяє отримати ґрунтовні аналітичні результати. Проте бажано більш детально обґрунтувати вибір конкретних інструментів (особливо економіко-математичної моделі оптимізації державної підтримки та інтегрального показника), чітко визначити межі їх застосування, чутливість моделей до змін вихідних параметрів та провести критичний аналіз потенційних методологічних обмежень. Зокрема, варто звернути увагу на можливі проблеми з репрезентативністю вибірки опитування, суб'єктивність експертних оцінок, статичний характер окремих моделей у динамічних умовах та ризик надмірного спрощення складних соціально-економічних взаємозв'язків. Таке методологічне поглиблення та рефлексія значно посилять аналітичну глибину дослідження та довіру до отриманих результатів.

4. Зважаючи на пріоритети зеленого переходу та ESG-стандартів, доцільно розширити аналіз інструментів підвищення екологічної відповідальності суб'єктів малого та середнього бізнесу, зокрема практичних механізмів циркулярної економіки, енергоефективності та зеленої сертифікації для малого бізнесу тощо.

5. Окремі розділи дисертації містять складні, довгі речення, перевантажені спеціальною термінологією, науковими конструкціями та підрядними реченнями, що дещо ускладнює сприйняття тексту при першому читанні та може зменшити доступність роботи для широкого кола фахівців-практиків, представників органів місцевого самоврядування та суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Зауважень немає. Роботу оцінено позитивно.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує

Науменко Олександр Олександровичу

ступінь доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 Менеджмент.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

(підпис)

Юлія САМОЙЛИК

